

İmtahan məclisi qurulmuşdur,
Zalda skamyalar qoyulmuşdur
Bir-birindən beş-altı arşın uzaq,
Hər bir skamya üzrə tək bir uşaq,
Nəzmü tərtib ilə oturmuşlar,
İmtahançın siyahı tutmuşlar.
Bunların qarşısında azca kənar
Yaşıl örtüklü bir böyük miz var.
Üzvi-məxsus olan müəllimlər,
Həp oturmuş nizam ilə yeksər.
Qapılar örtülüb qapanmışdır,
Arxasında nökrə dayanmışdır.
Qeyz ilə durmuş ortalıqda müdir,
İmtahan yazısını edir təqdir.
Rədd tək gurlayan zamanda səsi,
Çıxmıyır, san, çocuqların nəfəsi,
Hamının qarşıda qələm-kağızı,
Qurumuşdur yazıqların boğazı.
Əsəbilikdən işdə bəzi çaşır,
Əlləri titrəyir, dili dolaşır,
Bəzinin qorxudan gözü qaralır,
Ürəyi çırpınır, üzü saralır.
Bəzi tutmuş iki əlilə başın,
Fikrə dalmış, unutmuş arkadaşın.
Özünə yoldaşın görüb üskün,
Bəzi olmuş həyatına küskün.
Gah müdirin acıqlı qaşqabağı
O sayaq qorxudub yazıq uşağı –
Ki, yazıq büsbütün itirmiş özün,
Yazmağa tapmayırdı dənənki sözün.
Ayrı-ayrı hərə kitabət edir,
Xacələr onlara nəzarət edir.
Hansı şagirdə varsa istedad,
Fikrə piçidədir, yazır dilşad;
Hansı şagirdə kim bətaət var,
Surətində qəribə halət var,
Yarü yoldaşlarından ar edəcək,
Bəlkə axırda intəhar edəcək.
Bu sayaq kəsbi-elmə racib ikən,
Bu sayaq xacələr məvazib ikən,
Tifli-məsumlar imtahan tutdu,
Başlarında bilik məkan tutdu.
Aldılarsa qızıl nişanlarını,
Heyf bilməzlər öz lisanlarını.

Əcnəbi dillərində çox mahir,
Öz lisanında dilləri qasir.

Atalar çoxları əvamünnas,

Öz yanında edir bu növ, qiyas:

“Öz dilindən heç olmasın xəbəri,

Onu bilməkliyin nədir səməri?”

Öz dilin bilməmiş yarım-yamalaq,

Tərbiyət alsa əcnəbidən uşaq,

Hissi-milliyyət onda bitməzmi?

Adı dünya üzündə itməzmi?

1913